

Toegang tot NAMs expertise ***Een inventariserend onderzoek***

Adviesrapport

Toegang tot NAMs expertise

Een inventariserend onderzoek

Datum: 4 oktober 2024

Dr. Birgit Goversen, projectleider, 3Rs Centrum Utrecht

Dr. Jeffrey Bajramovic, directeur, 3Rs Centrum Utrecht

Dr. Erica van Oort, senior programmamanager Transitie Proefdiervrije Innovatie, Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Inleiding	2
Methodes	3
Resultaten	3
Enquête	3
Interviews	8
Conclusies	11
Adviezen	13
Referenties	14
Appendix	15
Figuren	15
Interviewvragen	18

Samenvatting

Het 3Rs Centrum Utrecht heeft in opdracht van het programma Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) een inventariserend onderzoek uitgevoerd waarin de toegang tot expertise op het gebied van proefdiervrije innovaties (NAMs), de behoefte aan aanvullende expertise en ook initiatieven om deze toegang te vergroten is onderzocht.

Op basis van de enquête uit ons inventariserend onderzoek concluderen we dat:

- Bijna de helft van de respondenten **onvoldoende toegang** heeft tot specialistische NAMs expertise,
- Er een zeer breed gedragen **behoefte is aan aanvullende expertise** op het gebied van NAMs. Het overgrote deel van de respondenten (72%) gaf aan *minimaal eens per maand* aanvullende expertise nodig te hebben,
- Het **type benodigde expertise sterk varieert**,
- Het merendeel van de respondenten een **grote rol voor de overheid** ziet bij het vergroten van de toegang tot NAMs expertise, vanuit de ambitie om de transitie naar proefdiervrije innovaties te versnellen.

Uit de interviews komt naar voren dat er voornamelijk interesse is in een adviserende rol van NAMs experts en in duiding van de verschaft informatie, waarbij contact met de desbetreffende expert(s) essentieel is. Volgens de geïnterviewden zou een pool van NAMs experts breed ingezet kunnen worden, en een signaalfunctie kunnen hebben voor bijvoorbeeld onderzoeksfinanciers, Instanties voor Dierenwelzijn (IvD's), Dierexperimentencommissie (DEC's) en de Centrale Commissie Dierproeven (CCD).

Gebaseerd op dit inventariserend onderzoek komen wij tot de volgende adviezen:

1. **Wij raden aan om de haalbaarheid te onderzoeken van initiatieven waarbij vragende partijen, middels een helpdesk, verbonden worden met NAMs experts.**
 - Hiervoor is een koppeling gewenst aan een overzicht van NAMs experts.
 - De moderator/helpdesk moet de behoefte aan duiding op het gebied van NAMs op een neutrale manier vormgeven, structureren en sturen.
 - Idealiter zou dit gepaard gaan met één of meerdere pilots waarbij een helpdesk met behulp van een casus uit de praktijk getest wordt.
 - Een financieel plan, gepaard met een doorrekening, dient ook onderdeel te zijn van een dergelijke haalbaarheidsstudie.
2. **Wij raden aan om de behoefte van subgroepen verder uit te vragen** middels gerichte interviews met bepaalde belanghebbenden. Dit zijn met name organisaties in de rollen advies, beoordeling & inspectie, bijvoorbeeld de DEC's, de IvD's en de CCD.
3. **Wij raden aan om initiatieven te steunen die de zichtbaarheid en het gebruik van bestaande databases vergroten.**
4. **Wij raden af om een nieuwe database met informatie over NAMs te (laten) ontwikkelen.**

Inleiding

In 1959 introduceerden William Russell en Rex Burch de principes van de 3V's: Vervanging, Vermindering en Verfijning (in het Engels de 3Rs: Replacement, Reduction and Refinement). Al 65 jaar vormen deze principes de hoekstenen van ethisch verantwoord proefdieronderzoek binnen de wetenschap. De snelle ontwikkeling van proefdiervrije innovaties, ook wel bekend onder de term New Approach Methodologies (NAMs), biedt nieuwe kansen op het gebied van de 3V's - met name op het gebied van de Vervanging en Vermindering. Programma's als Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) onderstrepen de ambitie en urgentie om de overgang naar proefdiervrije methoden te versnellen.

Door de snelle ontwikkeling en de toenemende complexiteit van NAMs, is er voor een overzicht van de ontwikkeling en toepassing ervan gespecialiseerde expertise nodig. Dit kan variëren van technische kennis, inschatting van de translationele potentie, tot aan kennis over (inter)nationale wet- en regelgeving. De omvang van het werkveld is dermate toegenomen dat deze expertise niet meer bij één of enkele personen te beleggen is. Deze expertise is daarentegen van grote waarde voor verschillende belanghebbenden zoals (proefdier)onderzoekers, Dierexperimentcommissies (DEC's), Instanties voor Dierenwelzijn (IvD's), regelgevers en financiers. Al deze partijen hebben geactualiseerde expertise op het gebied van NAMs nodig om bijvoorbeeld te kunnen beoordelen of er vervangende, proefdiervrije methoden zijn om specifieke wetenschappelijke of translationele vragen te beantwoorden, of om te begrijpen hoe ver de ontwikkeling is van dergelijke methoden. Ook docenten en studenten zouden hier belang bij kunnen hebben.

Tijdens de Dag van de Proefdiervrije Innovatie, in 2022 georganiseerd door TPI in samenwerking met Bureau Experts in Media en Maatschappij (EMMA), spraken een aantal belanghebbenden uit dat zij toegang missen tot specialistische NAMs expertise¹. Als reactie hierop is een werkgroep samengesteld met leden uit de academie, industrie, overheid en non-profitorganisaties om te onderzoeken hoe de toegang tot deze expertise laagdrempeliger beschikbaar gemaakt kan worden. Een centraal idee was het oprichten van een pool van NAMs experts die geraadpleegd kan worden wanneer specialistische kennis nodig is. Het TPI programma van LVVN heeft budget vrijgemaakt om de behoefte, wenselijkheid en werkbaarheid van een dergelijke expertpool te onderzoeken.

In opdracht van LVVN heeft het 3Rs Centrum Utrecht (3RCU) een inventariserende studie uitgevoerd van zes maanden om de behoeften en wensen met betrekking tot toegang tot NAMs expertise te onderzoeken. Met behulp van enquêtes en interviews hebben wij een grote groep belanghebbenden bevraagd over hun toegang tot NAMs expertise, hun behoefte aan aanvullende expertise, en hoe deze toegang vergroot zou kunnen worden. Deze nulmeting vormt een eerste stap in het verbeteren van de toegang tot specialistische kennis en expertise, met als doel om de transitie naar proefdiervrije innovaties te helpen versnellen.

Methodes

Tijdens dit project hebben we verschillende middelen ingezet om onze onderzoeksvraag te beantwoorden. Allereerst hebben we een enquête ontworpen in QualtricsSM, die verspreid is naar onderzoekers binnen universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten (zoals het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO)), en naar financiers (zoals de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en ZonMw), industrie, non-profit organisaties gericht op dierenwelzijn, IvD's en DEC's. De voertaal van de enquête was Engels. De resultaten zijn verwerkt met behulp van Graphpad Prism 10.

Naast de enquête hebben we ook interviews uitgevoerd met zeven personen die werkzaam zijn binnen de verschillende werkvelden. We hebben hiervoor semigestructureerde interviews gehouden. Voor een overzicht van de vragen verwijzen wij naar de interviewvragen in de Appendix. Interviews zijn gehouden in persoon of via Microsoft Teams waarbij de audio is opgenomen. Deze geluidsopnames zijn verwerkt tot transcripten via Amberscript en gecodeerd op een deductieve en inductieve manier via Atlas.ti.

Alle procedures en ook de verwerking van de persoonlijke gegevens in dit project zijn in lijn met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en goedgekeurd door de ethische commissie van de Faculteit Bèta- en Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht.

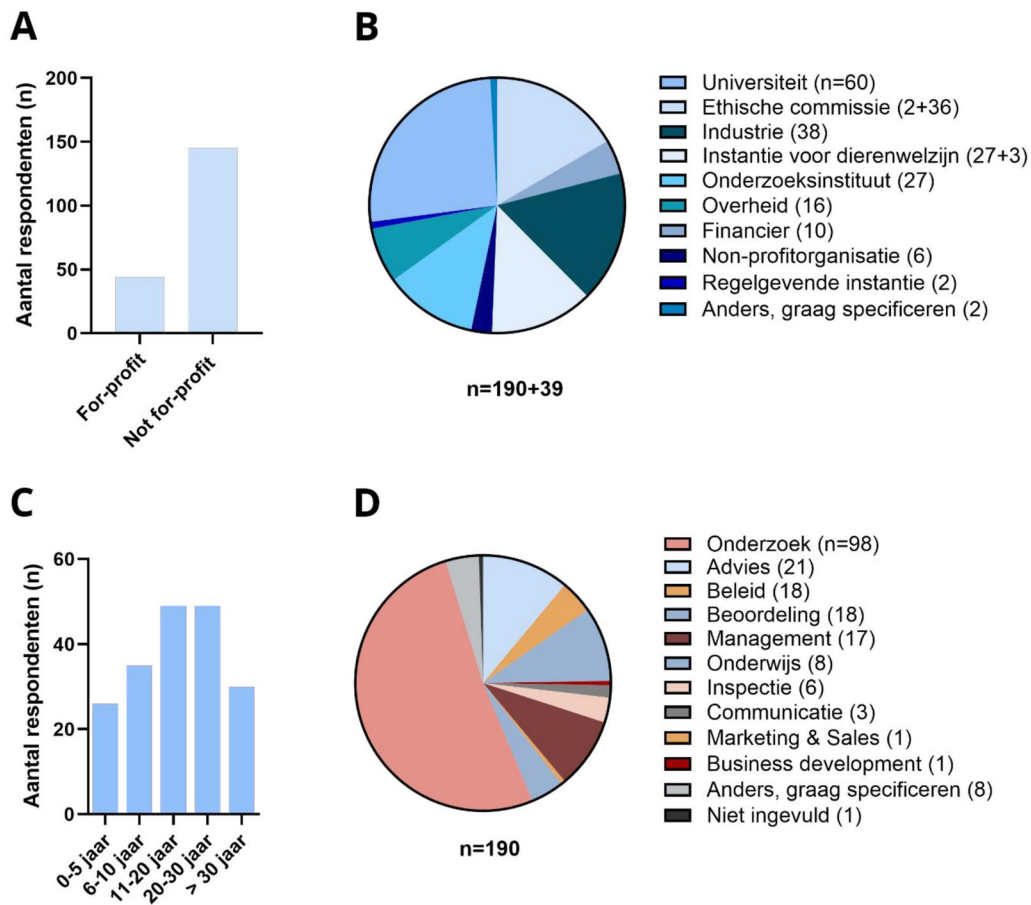
Resultaten

Enquête

De enquête is op verschillende manieren verspreid: via directe email, doorgestuurd via contacten, verspreid via (interne) nieuwsbrieven en is geadverteerd op intranet bij verschillende organisaties. Onze enquête heeft 268 reacties opgeleverd, waarvan er 190 compleet waren en verwerkt konden worden.

Demografie

Driekwart van de respondenten is afkomstig uit de not-for-profit sector, tegenover een kwart uit de for-profit sector (Figuur 1A). De verdeling van respondenten is divers over verschillende werkvelden (Figuur 1B). De meeste respondenten zijn afkomstig uit de academie (universiteiten, hogescholen en universitaire medische centra; 32%), en de minste respondenten zijn afkomstig uit regelgevende instanties (1%). We zien een mooie spreiding in de werkervaring, variërend van nul tot vijf jaar tot meer dan 30 jaar (Figuur 1C). Het overgrote deel van de respondenten wordt vertegenwoordigd door onderzoekers (52%, Figuur 1D). Gegeven het feit dat respondenten naast hun hoofdwerkzaamheden mogelijk ook een nevenfunctie (bijvoorbeeld in een adviserende rol) vervullen, hebben we dat ook uitgevraagd. 34% van de respondenten geeft aan een nevenfunctie te hebben bij een ethische commissie zoals de DEC, bij een IvD, als reviewer, of als lid van een wetenschappelijke adviesraad voor een financier dan wel een bedrijf.

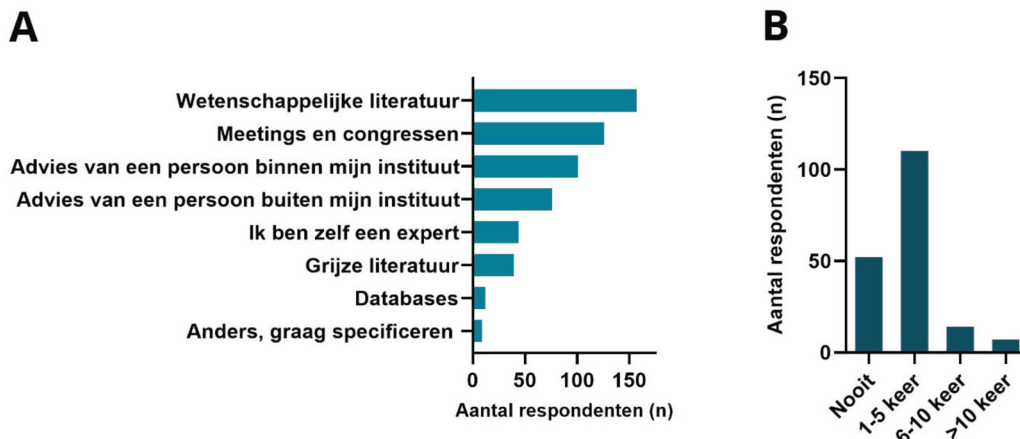

Figuur 1. Demografie respondenten van de enquête

A: Aantal respondenten, verdeeld over for-profit en not-for-profit sector. B: Organisaties waar respondenten werkzaam zijn. n geeft het aantal respondenten weer. Bij de ethische commissies en Instanties voor Dierenwelzijn staan twee cijfers vermeld; dit zijn de mensen die deze organisaties hebben aangegeven als hoofdorganisaties en ook respondenten die nevenfuncties hebben vermeld bij deze organisaties. Het getal is als volgt opgebouwd: (hoofdorganisatie + nevenfunctie). C: Werkervaring van de respondenten in jaren. D: Rollen van de respondenten.

Toegang tot expertise

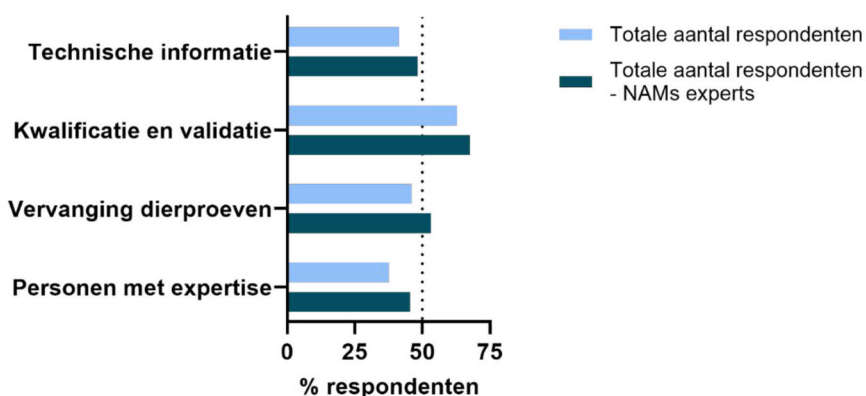
Wij hebben respondenten gevraagd welke middelen ze gebruiken om toegang tot informatie of expertise over NAMs te verkrijgen (Figuur 2A). De meeste respondenten maken gebruik van wetenschappelijke literatuur (28%), en – opvallend genoeg – het minste van bestaande databases (2%) zoals die van het EU Reference Laboratory for alternatives to animal testing (EURL ECVAM) van het Joint Research Centre van de Europese Commissie, en die van Doctors Against Animal Experiments (Non-Animal Technologies (NAT)) en RE-Place. Van de respondenten classificeert 8% (n=44) zichzelf als een NAMs expert. Deze groep experts bestaat voor 63% uit respondenten die actief zijn in het onderzoek, veelal werkzaam bij universiteit, universitair medisch centrum of hogeschool. Verder waren er ook experts werkzaam bij de IvD's, ethische commissies, overheid, regelgevers, non-profit organisaties en financiers.

Figuur 2. Toegang tot NAMs expertise: middelen gebruik

A. Respondenten is gevraagd welke middelen zij gebruiken om toegang te krijgen tot NAMs expertise. Respondenten mochten meerdere antwoorden geven. B. Respondenten is gevraagd hoe vaak zij gemiddeld per maand aanvullende NAMs expertise nodig hebben.

Hierna hebben we een viertal vragen gesteld over toegang tot verschillende typen informatie en expertise waarbij we onderscheid hebben gemaakt tussen toegang tot technische informatie, kwalificatie en validatie, de potentie van NAMs om dierproeven te vervangen bij het beantwoorden van bepaalde onderzoeksvragen, en toegang tot personen met NAMs expertise. Respondenten konden hun toegang aangeven op een schaal van 0 tot 10, waarbij wij een score van 5 of lager hebben geclassificeerd als onvoldoende toegang. De slechtste toegang wordt ervaren op het gebied van kwalificatie en validatie (62%), maar ook tot alle andere typen van expertise heeft bijna de helft van de respondenten onvoldoende toegang. Wanneer we de respondenten buiten beschouwing laten die zichzelf als NAMs expert bestempelen, worden deze percentages alleen maar hoger (Figuur 3). Daarnaast zien we verschillen wanneer we de groepen opsplitsen naar verschillende rollen: onderzoek & onderwijs, advies, beoordeling & inspectie en management & beleid (Figuur X1, in Appendix).

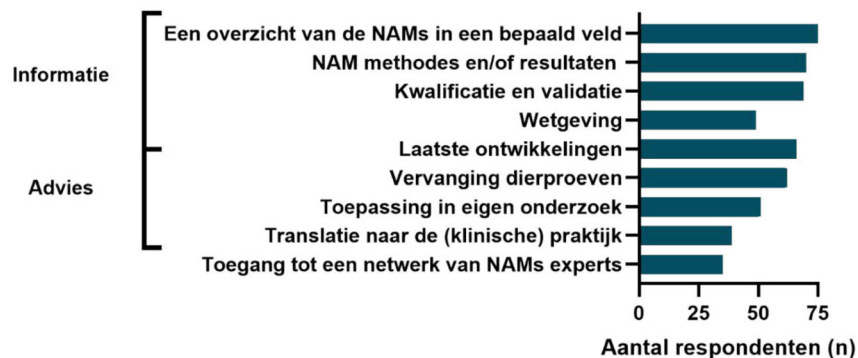

Figuur 3. Percentage respondenten met onvoldoende toegang tot specifieke NAMs expertise

Op de X-as het percentage respondenten dat onvoldoende toegang ervaart tot specifieke NAMs expertise (score van 5 of lager op een schaal van 0 tot 10). Percentages zijn weergegeven van zowel het totale aantal respondenten dat deze vraag heeft beantwoord (lichtblauwe balk), als van het totale aantal respondenten wanneer de respondenten buiten beschouwing worden gelaten die zichzelf als NAMs expert classificeren (donkerblauwe balk).

Behoefte aan aanvullende NAMs expertise

Hierna hebben wij de behoefte aan aanvullende expertise uitgevraagd. Het overgrote deel (72%) van de respondenten geeft aan minimaal eens per maand aanvullende expertise nodig te hebben. Deze aanvullende expertise is gewenst over zowel informatieve aspecten van NAMs, als over aspecten die benodigd zijn om tot een onderbouwd advies over bepaalde vragen te komen (Figuur 4). We zien dat voornamelijk onderzoekers behoefte hebben aan informatie over NAMs, terwijl advies meer benodigd is voor personen met de rollen advies, beoordeling & inspectie en management & beleid (Figuur X2).

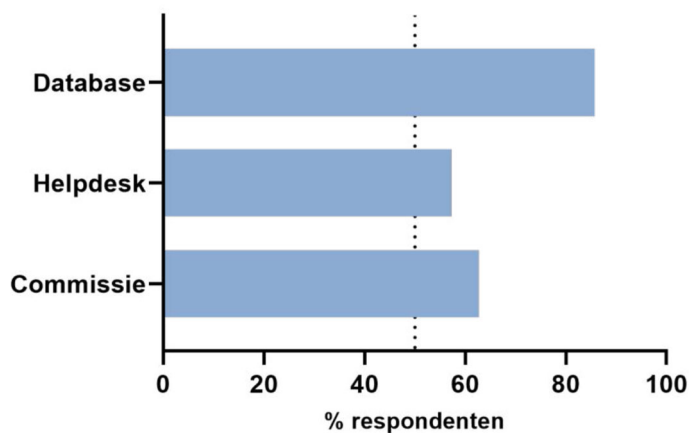

Figuur 4. Benodigde aanvullende NAMs expertise - specifiek

Overzicht van verschillende typen informatie en NAMs expertise, opgedeeld in informatie en advies (laatste ontwikkelingen kunnen zowel ingedeeld worden bij informatie als advies). 'Vervanging dierproeven' verwijst naar advies over of NAMs dierproeven kunnen vervangen bij het beantwoorden van bepaalde vragen. Respondenten mochten meerdere antwoorden geven. Het aantal respondenten (n) is op de x-as weergegeven.

Initiatieven om de toegang tot NAMs expertise te vergroten

In lijn met de eerder door de werkgroep opgebrachte mogelijkheden, hebben we de interesse in drie verschillende initiatieven getoetst die de toegang tot NAMs informatie en expertise zouden kunnen vergroten: een database met een overzicht van alle (gevalideerde) NAMs inclusief contactinformatie van de betreffende onderzoeker, een commissie met NAMs experts die advies op maat geeft over NAMs, en een helpdesk die vragende partijen met NAMs experts verbindt. Respondenten konden hun interesse aangeven op een schaal van 1 tot 10, waarbij wij een 6 of hoger als zijnde 'interessant' hebben geclassificeerd. Meer dan driekwart van de respondenten (85%) beoordeelt een database als zijnde 'interessant', en meer dan de helft van de respondenten beoordeelt de initiatieven helpdesk en commissie (respectievelijk 57% en 62%) als 'interessant' (Figuur 5).

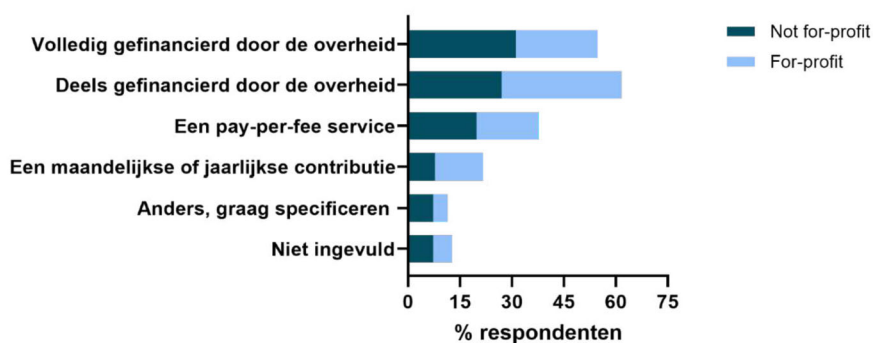
Figuur 5. Interesse in initiatieven om de toegang tot NAMs expertise te vergroten

Uitgevraagd is de interesse voor drie verschillende initiatieven om de toegang tot NAMs expertise te vergroten: een publiekelijk toegankelijke database met technische informatie over (gevalideerde) NAMs, een bemande helpdesk die je verbindt aan NAMs experts, en een commissie van NAMs experts die advies op maat kan geven. Respondenten gaven een score op een schaal van 0 tot 10, waarbij '0' staat voor weinig interesse en '10' voor zeer veel interesse. Weergegeven is het percentage respondenten dat de verschillende initiatieven positief (≥ 6) beoordeelt.

Deze waarden lopen verder uiteen wanneer we de groepen opsplitsen naar de verschillende rollen (Figuur X3). Zo is een database met een overzicht van gevalideerde NAMs interessanter voor onderzoekers en docenten dan voor andere stakeholders, terwijl een commissie voor respondenten uit de categorie advies, beoordeling & inspectie aantrekkelijker wordt bevonden.

Een financieel model

Respondenten is ook gevraagd naar hun mening over welk financieel model geschikt zou zijn om de toegang tot informatie en expertise te vergroten. 64% van de respondenten geeft aan volledige of gedeeltelijke financiële ondersteuning door de overheid wenselijk te vinden. Van de respondenten die een gedeeltelijke financiering van de overheid hadden aangegeven, geeft bijna driekwart van de respondenten (68%) geen suggestie voor aanvullende financiering. Wanneer we de antwoorden op de financiering scheiden tussen respondenten uit de for-profit sector en de not-for-profit sector, zien we weinig verschil tussen de twee groepen (Figuur 6).

Figuur 6. Financiering vergroting toegang NAMs expertise – not-for-profit en for-profit respondenten

Respondenten mochten meerdere antwoorden geven. Het percentage respondenten is per groep aangegeven op de X-as.

Interviews

Voor dit deel van het project zijn wij in gesprek gegaan met zeven personen, afkomstig van zeven verschillende organisaties, uit verschillende steden in Nederland. Onze participanten waren afkomstig uit de volgende organisaties: een onderzoeksfinancier, een universiteit, een for-profit organisatie, een non-profit organisatie, een IvD, een DEC en de overheid.

Er is duiding nodig op het gebied van NAMs

Belanghebbenden vinden de potentie van NAMs groot in het (bio)medisch onderzoek, en denken dat deze kunnen bijdragen aan de vervanging van (gedeeltes van) dierproeven. Aan de andere kant is het lastig om kwantitatief in te schatten in hoeverre NAMs echt dierproeven zullen kunnen verminderen in de toekomst. Binnen het NAMs veld wordt momenteel snel veel expertise opgebouwd, en ontbreekt het volgens verschillende belanghebbenden soms aan kennisdeling. Er zijn mooie voorbeelden van samenwerkingen tussen onderzoeksgroepen van verschillende disciplines die de transitie versnellen, maar er werden ook voorbeelden genoemd van “eilandjes-cultuur”, waarbij groepen niet van elkaar weten wat de ander doet of waarbij iemand zich een bepaalde technologie toe-eigent. Het wordt dan ook als lastig ervaren om op basis van bestaande informatie, verkregen uit een database of bestaande literatuur, zelf een NAM werkend te krijgen. De mate van toegang tot NAMs expertise wisselt tussen de geïnterviewden. Geïnterviewden gebruiken verschillende middelen, bijvoorbeeld databases, literatuur en meetings en congressen, of hebben zelf een achtergrond in de ontwikkeling van NAMs. Belanghebbenden noemen het regelmatig lastig te vinden om te kunnen bepalen hoe en of bepaalde NAMs toegepast kunnen worden voor het beantwoorden van een onderzoeksvraag. Vaak is het nodig om specialistische expertise te hebben van een zeer specifiek onderzoeksgebied, waarbij sommigen aangeven dat ze daarbij hulp en duiding zouden kunnen gebruiken. Geïnterviewden hebben over het algemeen voor die duiding liever contact met een persoon dan dat ze iets opzoeken over NAMs in een database.

Er zijn verschillende typen NAMs experts nodig

We hebben in de interviews gebrainstormd met de verschillende belanghebbenden over de gewenste kwaliteiten van een NAMs expert. Veel genoemd werd dat een NAMs expert een onderzoeker is die hands-on ervaring heeft in het lab met NAMs. Deze onderzoeker kan uit de universiteit afkomstig zijn, maar dit is geen vereiste. De senioriteit van de expert is wisselend belangrijk voor de geïnterviewden; sommigen hechten waarde aan universitaire titels, anderen wat minder.

Idealiter kan een NAMs expert ook een vertaalslag maken tussen NAMs en de praktijk, bijvoorbeeld in vergelijking met een dier of met de menselijke situatie. Een achtergrond in proefdieronderzoek zou hierin een voordeel kunnen zijn. Een ideale NAMs expert zou goede communicatieve vaardigheden hebben, en zich inleven in de vragende partij (bijvoorbeeld een proefdieronderzoeker). Verder werd door enkele belanghebbenden aangegeven dat een NAMs expert een persoon moet zijn die een welwillendheid en positivisme meebrengt wat betreft de transitie naar proefdiervrije innovaties. Volgens belanghebbenden dient er ook onderscheid gemaakt te worden tussen type NAMs experts; zo kunnen er specialisten zijn die technisch goed onderlegd zijn of bredere NAMs experts die bijvoorbeeld ervaring hebben met validatie en wetgeving. Duidelijk naar voren kwam dat de breedte van het biomedisch onderzoeksveld, en de verschillende typen vragen waar NAMs expertise voor gewenst zou zijn, niet door één persoon of een commissie van bescheiden omvang af te dekken is.

Een NAMs expertpool kan breed ingezet worden

Een pool van NAMs experts wordt door de meeste belanghebbenden als interessant gezien en als nuttig geoordeeld. Enkele geïnterviewden geven aan, in combinatie met hun eigen achtergrond, wel voorzien te zijn in hun behoefte aan expertise door bestaande initiatieven. Er zijn wisselende meningen over hoe een vragende partij met een NAMs expert in contact gebracht kan worden. De één geeft de voorkeur aan een overzicht met personen waaruit diegene zelf iemand kan contacteren, de ander vindt het daarentegen fijn wanneer er iemand tussen zit om het contact en het gesprek tussen de NAMs expert en de vragende partij te begeleiden.

Een expertpool kan daarbij ook gericht geraadpleegd worden wanneer er behoefte is aan specifieke duiding; bijvoorbeeld bij een vraag als “welke NAMs zijn er, en in hoeverre zijn deze geschikt om (gedeeltes) van proefdiermodellen te kunnen vervangen in het beantwoorden van bepaalde onderzoeksvragen”. Dit kan in verschillende contexten plaatsvinden, en de meest genoemde situaties waren in het proces van een subsidieaanvraag of een projectvergunning. In hoeverre het wenselijk is voor de betreffende organisaties om dergelijke externe experts in te zetten, blijft te bezien. Het verplichten van een onderzoeker om met een NAMs expert in gesprek te gaan, wordt wisselend ontvangen door de belanghebbenden.

Het waarborgen van de onafhankelijkheid van deze experts is voor menig geïnterviewde een lastige vraag. Meerdere geïnterviewden geven aan het een optie te vinden de NAMs experts volgens een peer review systeem in te zetten, vergelijkbaar met systemen bij financiers en wetenschappelijke tijdschriften. Er zijn wisselende meningen over hoe experts gecompenseerd moeten worden voor hun inspanningen. Enkele geïnterviewden vinden dat het onderdeel is van hun functie; sommigen geven aan het een geschikt onderdeel te vinden van het Leven Lang Leren traject, en anderen vinden dat de experts financieel gecompenseerd zouden kunnen worden voor hun werk.

De juiste vragen stellen

Een gemeenschappelijk thema binnen de gesprekken met de geïnterviewden was de drijfveer voor goede wetenschap, met de juiste modellen de juiste vragen proberen te beantwoorden. Meermaals zijn subsidieaanvragen en projectvergunningen genoemd als belangrijk moment om onderzoekers te vragen een gedegen uiteenzetting te geven waarom een bepaald (proefdier)model nodig is om een bepaalde vraag te beantwoorden.

Volgens sommige geïnterviewden kunnen vragen over de 3V's of over de mogelijke inzet van NAMs te vrijblijvend worden ingevuld op dit moment. Liever zien zij dat de onderzoeksvraag wordt ontleed tot de kern van het onderzoek en tot deelvragen: wat wil de onderzoeker echt weten? Waarom is dit (proefdier)model echt nodig? Sommige belanghebbenden vragen om een verandering van het systeem waarin de (proefdier)onderzoeker opereert, om op deze manier ook beter te kunnen bepalen op welke punten een dierproef nu echt nodig is en wanneer er een proefdiervrij model ingezet zou kunnen worden. Dit alles zou dan wel moeten gebeuren op een constructieve manier waarbij proefdieronderzoekers hun werk kunnen blijven doen. Daarnaast werd door enkele geïnterviewden aangegeven dat er behoefte is aan een verschuiving in cultuur en/of mindset in de wetenschap. Veel geïnterviewden wijzen daarbij op de nieuwe generatie studenten en jonge onderzoekers, waarbij ze positief zijn over de denkwijze en flexibiliteit die zij hanteren binnen hun opleiding en onderzoek.

What's in a NAM?

Een ander onderwerp dat veelvuldig terugkwam, was de terminologie 'NAM' en de ambiguïteit rondom deze term in relatie tot proefdiervrije innovaties. Dit wordt ook internationaal erkend, en vanuit de EU COST Action IMPROVE is men bezig met een wetenschappelijke publicatie over dit onderwerp. Verder werd door enkele geïnterviewden aangegeven dat belanghebbenden, binnen en buiten het proefdieronderzoek, in algemene zin welwillend staan tegenover de transitie en dat

zij zich gesteund voelen wanneer dat ook door een grotere organisatie als de overheid gedragen en financieel ondersteund wordt.

De interviewsessies waren verrijkend en gaven andere informatie dan de enquête. Dat was mede te danken aan de vrijere vorm. De andere kant van de medaille was de grote verscheidenheid aan meningen, ideeën en onderwerpen die geïnterviewden aan het hart gingen. De sessies met zeven personen, met zeven verschillende rollen, moet daarom vooral gezien worden als een steekproef en heeft een minder representatief karakter dan de semi-kwantitatieve data die wij via de enquête verzameld hebben.

Conclusies

In dit inventariserend onderzoek hebben wij een breed aantal belanghebbenden bevraagd over hun huidige toegang tot NAMs expertise, hun eventuele behoefte aan aanvullende expertise, en naar hun interesse in initiatieven die toegang tot NAMs expertise zouden kunnen vergroten.

Op basis van de enquête en de interviews uit ons inventariserend onderzoek concluderen we dat bijna de helft van de respondenten onvoldoende toegang heeft tot specialistische NAMs expertise. Daarnaast is er een breed gedragen behoefte aan aanvullende expertise op het gebied van NAMs. Het overgrote deel (72%) van de respondenten geeft aan minimaal eens per maand aanvullende expertise nodig te hebben. De expertise die nodig is varieert van (technische) informatie tot advies op maat over de toepasbaarheid van NAMs.

De optie van een database met een overzicht van gevalideerde NAMs (en ook de contactdetails van de betreffende onderzoekers) wordt erg positief beoordeeld, met name door onderzoekers. Paradoxaal genoeg worden bestaande databases maar door 2% (!) van de respondenten gebruikt bij het zoeken naar informatie over NAMs, waardoor databases het laagst scoren van alle zoekmogelijkheden waar men uit kan kiezen. Dat terwijl er al verschillende mooie databases bestaan (zoals genoemd in dit rapport), en ook dat er meerdere initiatieven in ontwikkeling zijn (zoals de NAM Navigator voor de kwalificatie en validatie van NAMs). Bovendien is het 3RCU nauw betrokken bij de update/upgrade van de huidige EURL ECVAM database, waarbij het idee is deze met artificial intelligence-gevoede zoekmachines up-to-date te houden.

Het opzetten en onderhouden van een database is een zeer arbeidsintensief proces, waarbij verschillende disciplines benodigd zijn. Daarnaast gaan beide gepaard met flinke kosten en is het lastig om deze op een duurzame manier te kunnen huisvesten. In dit inventariserend onderzoek zijn verscheidene aspecten van NAMs genoemd die naar voren zouden moeten komen in een eventuele database, waardoor het haast onmogelijk is om één tool te ontwerpen die aan alle behoefte zou kunnen voldoen. Daarnaast wordt door de respondenten van de enquête en ook door de geïnterviewden aangegeven dat er behoefte is aan duiding van de beschikbare informatie over NAMs. De subtiele nuances die nodig zijn bij deze duiding zijn simpelweg niet te vangen in een database.

Initiatieven om het contact met NAMs experts te faciliteren worden juist positiever beoordeeld door respondenten in de rollen advies, beoordeling & inspectie. Uit de interviews komt verder naar voren dat er voornamelijk interesse is in een adviesrol van NAMs experts en duiding van de verschaft informatie, waarbij contact met de desbetreffende expert essentieel is. Volgens de geïnterviewden kan een zogenaamde pool van NAMs experts breed ingezet worden, en kunnen ze met name een signaalfunctie hebben bij projectaanvragen bij financiers, IvD's, DEC's en de CCD.

Deze behoefte aan aanvullende expertise bij bijvoorbeeld de DEC is ook naar voren gekomen in de resultaten van een enquête gehouden onder onderzoekers over de driehoek IvD-DEC en de CCD (Februari 2024)². Respondenten lieten zich kritisch uit over de hoeveelheid expertise bij de DEC in het ethische beoordelen van projectvoorstellen. Bovendien wordt het besef dat er behoefte is aan aanvullende expertise internationaal gedeeld. De behoefte van dierexperimentcommissies aan meer expertise is bijvoorbeeld ook kenbaar gemaakt in het jaarrapport van Vlaamse DEC's uit 2021³: *“Het blijkt voor ECD's soms lastig om het volledige spectrum van 3V-alternatieven te overzien, met name als een ECD veel verschillende typen aanvragen beoordeelt. We adviseren de ECD's en de Dienst om te blijven investeren in het vergroten van de toegankelijkheid van informatie over alternatieven. We adviseren tevens om na te gaan of de huidige aanvraagformulieren de ECD voldoende in staat stelt om te beoordelen of de onderzoeker de zoektocht naar 3V's zorgvuldig heeft uitgevoerd.”*

Voor het faciliteren van de toegang tot NAMs expertise ziet het grootste deel van de respondenten een belangrijke ondersteunende rol weggelegd voor de overheid. Of respondenten daarbij uit de for-profit of uit de not-for-profit sector kwamen, maakte opvallend genoeg geen noemenswaardig verschil.

Adviezen

Gebaseerd op dit inventariserend onderzoek komen wij tot de volgende adviezen:

1. Wij raden aan om de haalbaarheid te onderzoeken van initiatieven waarbij vragende partijen, middels een helpdesk, verbonden worden met NAMs experts.
 - Hiervoor is een koppeling gewenst aan een database van NAMs experts (zoals in ontwikkeling als onderdeel van de EU COST action IMPROVE). Dit vanwege de noodzakelijkheid tot een grote pool aan NAMs experts met specifieke kennis.
 - De moderator/helpdesk moet de behoefte aan duiding op het gebied van NAMs op een neutrale manier vormgeven, structureren en sturen.
 - Idealiter zou dit gepaard gaan met één of meerdere pilots waarbij een helpdesk met behulp van een casus uit de praktijk getest wordt.
 - Een financieel plan, gepaard gaande van een doorrekening, dient ook onderdeel te zijn van een dergelijke haalbaarheidsstudie.
2. Om de behoefte van subgroepen verder te kunnen specificeren, raden wij aan om de hoeveelheid interviews met bepaalde belanghebbenden uit te breiden. Dit zijn met name organisaties in de rollen advies, beoordeling & inspectie; bijvoorbeeld de DEC, de IvD's en de CCD.
3. Steun initiatieven om de zichtbaarheid en het gebruik van bestaande databases te vergroten.
 - Met name onderzoekers gaven aan behoefte te hebben aan een database om gericht te kunnen zoeken naar technische informatie over bestaande NAMs.

Toch worden bestaande databases op dit moment nauwelijks gebruikt. Dat betekent of dat bestaande databases niet voldoen voor de doeleinden waarvoor ze ontworpen zijn, of dat ze niet bekend genoeg zijn bij de potentiële gebruikers.

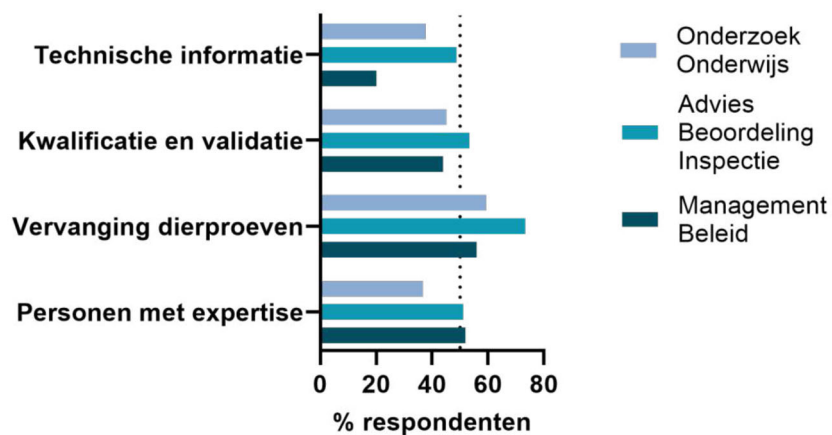
We raden daarom ontwikkelaars van databases aan om tijdens de ontwikkeling met de beoogde eindgebruikers in gesprek te gaan om de kans te vergroten dat ontwikkelde databases ook aansluiten op de behoeftes van de gebruikers en dus ook gebruikt gaan worden. Daarnaast kan de bekendheid en het gebruik van al bestaande databases verhoogd worden door deze bijvoorbeeld middels de IvD en DEC standaard onder de aandacht van onderzoekers te brengen (zoals bij de IvD Utrecht op dit moment in een pilotstudie via de projectaanvraagformulieren expliciet gebeurt).
4. Wij raden af om een nieuwe database met informatie over NAMs te (laten) ontwikkelen.
 - Zie hierboven genoemde redenen.

Referenties

1. Naar meer proefdiervrije innovatie. Een volgende stap in de transitie. Bureau EMMA. 2023.
<https://open.overheid.nl/documenten/8dcfcb44-625e-48ad-96e3-d4951564d97b/file>.
Laatst geraadpleegd: 30 augustus 2024.
2. Applicants Survey on lvd-DEC-CCD ethics licensing process. Coreon. 2024.
<https://www.nwo.nl/sites/nwo/files/media-files/Applicants%20Survey%20on%20lvd-DEC-CCD%20ethics%20licensing%20process.pdf>. Laatst geraadpleegd: 30 augustus 2024
3. Rapport – Resultaten Nulmeting. *Opdracht 'Ontwikkeling en toepassen evaluatietool op Vlaamse ethische commissie dierproeven'*. Technopolis. 2021.
https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1708091646/DWZ - Onderzoeksproject - Evaluatietool op Vlaamse ethische commissies - Rapport 2_nulm_icdj4d.pdf. Laatst geraadpleegd: 30 augustus 2024

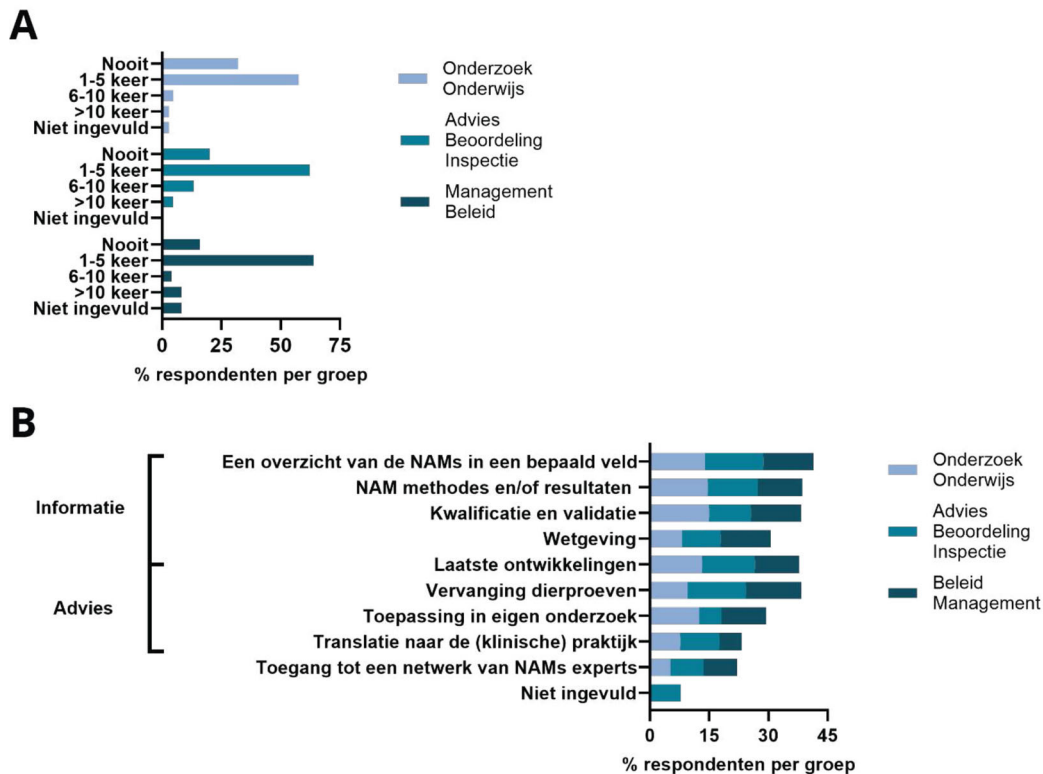
Appendix

Figuren

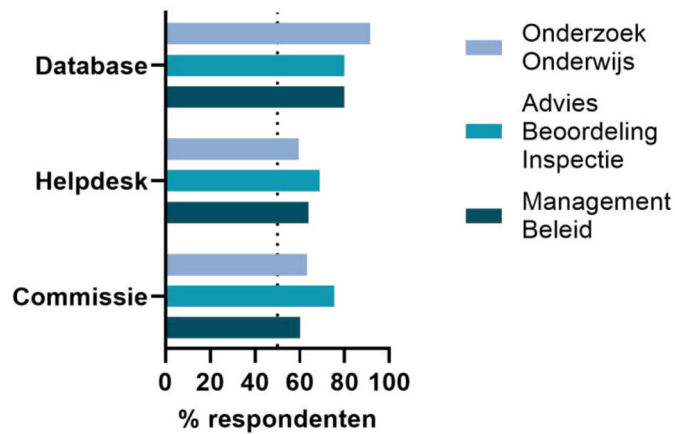
Figuur X1. Percentage respondenten met onvoldoende toegang tot NAMs expertise

Vragen over hoe respondenten hun toegang ervaren tot informatie en expertise in bepaalde NAMs gebieden, opgedeeld in drie verschillende groepen: onderzoek & onderwijs; advies, beoordeling & inspectie; en management & beleid. De specifieke NAMs expertise toegang: technische informatie over NAMs, informatie over de kwalificatie en validatie van NAMs, de potentie van NAMs om dierproeven te vervangen in het beantwoorden van bepaalde onderzoeksvragen en toegang tot personen met NAMs expertise. Respondenten gaven een score op een schaal van 0 tot 10, waarbij '0' staat voor hele slechte toegang en '10' voor hele goede toegang. Scores van 5 of lager classificeerden wij als onvoldoende. Het percentage respondenten per groep is weergegeven op de X-as.

Figuur X2. Behoeftte aan aanvullende NAMs expertise

A. Respondenten gaven aan hoe vaak zij gemiddeld per maand aanvullende NAMs expertise nodig hebben, opgedeeld in drie verschillende groepen: onderzoek & onderwijs; advies, beoordeling & inspectie; en management & beleid. B. Overzicht van verschillende type informatie en NAMs expertise die nodig kan zijn, opgedeeld in informatie en advies (laatste ontwikkelingen kunnen zowel informatie als advies zijn). 'Vervanging dierproeven' verwijst naar advies over of NAMs dierproeven kunnen vervangen bij het beantwoorden van bepaalde vragen. Respondenten mochten meerdere antwoorden geven. Het percentage respondenten per groep is weergegeven op de Y-as.

Figuur X3. Interesse in initiatieven om de toegang tot NAMs expertise te vergroten

De interesse van respondenten met betrekking tot verschillende initiatieven om de toegang tot NAMs expertise te vergroten, opgedeeld in drie verschillende groepen: onderzoek & onderwijs; advies, beoordeling & inspectie; en management & beleid. A: een publiekelijk toegankelijke database met technische informatie over (gevalideerde) NAMs. B: een bemande helpdesk die je verbindt aan NAMs experts. C: een commissie van NAMs experts die advies op maat geven op basis van de NAMs expertise behoefte. Respondenten gaven een score op een schaal van 0 tot 10, waarbij '0' staat voor weinig interesse en '10' voor zeer veel interesse. Weergegeven op de Y-as is het percentage respondenten dat de verschillende initiatieven positief (≥ 6) beoordeelt.

Interviewvragen

Introductie

Goedemorgen/goedemiddag. Hartelijk dank voor de mogelijkheid om samen te zitten en te sparren over de toegang tot NAMs expertise. Voordat we beginnen, neem ik graag met u de informatiebrief door die ik per mail heb gestuurd over de achtergrond van dit project en de opslag en verwerking van uw data. Daarna zal ik u formeel vragen om toestemming.

[Opname starten]

1. Wat is uw naam?
2. Wat is uw huidige functie en bij welk instituut?
3. Heeft u nevenfuncties?

Deel 1: De eigen expertise

Dit interview is opgedeeld in twee delen. Ik ga u eerst vragen stellen over uw ervaring met proefdieren en alternatieven voor proefdieren. We gaan daarbij ook uw toegang tot expertise bespreken. In het tweede deel gaan we samen sparren over de mogelijkheid om de toegang tot NAMs expertise voor mensen in het veld te bevorderen. Voordat we daarmee verder gaan ben ik eerst geïnteresseerd in uw achtergrond.

4. Wat is uw ervaring met experimenteel proefdieronderzoek?
5. Wat is uw ervaring met methoden die niet op proefdieren gebaseerd zijn? (NAMs)
6. Wat is volgens u de potentie van NAMs?
7. Hoe zouden NAMs een bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van het aantal dierproeven?
8. Denkt u dat het potentieel van NAMs voldoende benut wordt? Als niet, hoe zou dat verbeterd kunnen worden?
9. Hoe is uw toegang tot NAMs expertise?
10. Hoe vaak heeft u aanvullende expertise/informatie over NAMs nodig?
11. Wat zijn in uw optiek initiatieven die meer toegang tot NAMs expertise zouden kunnen verschaffen?

Deel 2: De haalbaarheid van een centraal punt voor NAMs expertise

Een van de ideeën om de toegang tot expertise te vergroten is om vragende partijen te verbinden aan mensen met gespecialiseerde NAMs expertise. Dit kan in verschillende vormen bestaan. We willen graag sparren over de vorm en de volgende set vragen gaat daarover.

NAMs experts

12. Waar denkt u aan bij het begrip/wat verstaat u onder 'NAMs expert'?
13. Wat voor mensen zijn dat?
14. Wat voor expertise hebben deze mensen?
15. Hoe veel mensen zijn NAMs expert?
16. Bij welke wetenschappelijke vraagstukken zou een NAMs expert kunnen helpen?
17. Wat voor rollen kan een NAMs expert hierin hebben?
18. Op wat voor soort manieren is verbinding mogelijk tussen een NAMs expert en een vragende partij?

19. Hoe vinden we NAMs experts?

NAMs expert advies

- 20. Wat voor advies zouden we een NAMs expert kunnen vragen?
- 21. Aan wat voor eisen moet dit advies voldoen?
- 22. Wie zou er gebruikmaken van een dergelijk advies van een NAMs expert?
- 23. Hoe waarborgen we de onafhankelijkheid van NAMs experts?
- 24. Wat voor financieel model zou geschikt zijn om een NAMs expertpool op te zetten en te continueren?
- 25. Hoe zorgen we voor continuïteit van de NAMs expertpool?

